

bioètica & debat

TRIBUNA OBERTA DE L'INSTITUT BORJA DE BIOÈTICA-Any VIII N. 27

XXVè. Aniversari de *l'Institut Borja de Bioètica*

A principis del segle XVI i coincidint amb els avenços del Renaixement, Rabelais deia profèticament que ciència sense consciència seria la ruïna de l'ànima.

Actualment, la ciència amb la seva aliada inseparable, la tècnica,

han progressat de tal forma que espanta pensar en els grans perills que representa l'aplicació indiscriminada d'aquests progressos sense el necessari control.

Alguns d'aquests progressos tan transcendents han estat en els segles XIX i XX i en tots els ordres, de tal forma que es va arribar a concebre la idea de que la ciència ho podria tot, transformant el món i fent possible que la societat visqués en harmonia i en un ambient de justícia. No obstant, el fet, sobretot les grans guerres que delmaren el món i aterraren la humanitat, demostraven palesament que malgrat aquells grans avenços l'home continuava sent el mateix de sempre i que dirigit per motivacions materials i egoistes era perfectament capaç d'emprar aquests progressos al servei dels més baixos instints d'agressivitat i destrucció. Com és natural, això va fer canviar aquella idea d'admiració beatífica que tenia el gran públic sobre la ciència i, si bé s'ha seguit amb la mateixa admiració, aquesta va acompanyada d'una sensació de por pel que pot passar amb les seves aplicacions, creant-se un moviment encaminat vers la necessitat cada vegada major de

que el progrés vagi acompanyat per informació fidedigna del que és bo i del que no ho és o que pot no ser-ho el dia de demà.

Aquest sentiment es va plasmar de forma corporativa als Estats Units creant-se una nova disciplina, coneguda amb el nom de "bioètica", encaminada a assenyalar que al costat del progrés de la ciència hi ha d'haver un progrés de les humanitats -entenent per humanitat l'amor a la condició humana-, no per fer frenar el progrés sinó per indicar-ne els perills i amenaces que implicaven el mal ús que es pogués fer de les noves tècniques.

Això va tenir lloc a la dècada dels seixanta, en que es denunciava la manca de comunicació de les ciències amb les humanitats i era absolutament necessari corregir-ho per evitar que el món es dirigís cap al desastre. A més del fantasma de la guerra nuclear, ja es veia la creixent i ostensible influència de l'impacte nefast de la societat de consum sobre el medi ambient. Es denunciaven els efectes acumulatius dels productes residuals de les indústries, l'acció degradant dels pesticides sobre el terreny, l'acumulació de gasos tòxics

(passa a pàg. 3)

sumari

XXVè. Aniversari de <i>l'Institut Borja de Bioètica</i>	1 a 4
Editorial	2
De la vocació a l'organització institucional	5 i 6
Un esment al rigor i a la qualitat humana	7 i 8
L'experiència del docent a la Universitat	9 i 10
Visió des de l'Orde Hospitalari	11 i 12
<i>Created cocreator</i>	13 a 15
Algunes fites a recordar ..	16 i 17
Ètica aplicada	18 i 19
Agenda	20

Institut Borja de
Bioètica

TRIBUNA OBERTA
DE L'INSTITUT BORJA
DE BIOÈTICA

DIRECCIÓ
Núria Terribas i Sala

REDACCIÓ I EDICIÓ
Irina Jurglis Talp

CONSELL DE REDACCIÓ
Francesc Abel i Fabre
Jordi Craven-Bartle
Miguel Martín Rodrigo
Jaume Terribas Alamego

DISSENY GRÀFIC
Elisabet Valls i Remolí

COL.LABORADORS
Moisés Broggi
Joaquím Erra
Artur Juncosa
Ramon M. Nogués
Ignasi Salvat
Paul Schotsmans
Jaume Terribas
Joan Viñas

IMPRES A:

J N P

ISSN 1579-4857

DIPÒSIT LEGAL: B-29604-99

EDITAT PER:
Institut Borja de Bioètica,
Fundació Privada

Esperança de futur pel diàleg bioètic

Voldria agrair a tots aquells que d'una manera o altra han mostrat la seva proximitat i simpatia vers l'Institut Borja de Bioètica al complir els seus primers 25 anys d'existència, i de manera especial a aquells que han volgut col·laborar en aquest número especial, on trobareu diversos articles que han estat seleccionats i entre ells els que fan referència explícita al recorregut de l'Institut en aquests anys des de la vivència personal. Alhora, la d'aquells que des de les seves institucions han cregut en el projecte de l'Institut i continuen Agermants.

Bioètica & Debat, en diferents editorials dels números inicials ens plantejàvem unes qüestions que al llarg del temps s'han fet més apremiants: "la bioètica disciplina, diàleg o ètica global", "bioètica repte i confusió", "bioètica la narrativa com a pedagogia". De fet, avui necessitaríem posar-nos d'acord en què és el que entenem per "BIOÈTICA", donat que l'element que personalment considerava més important –el diàleg interdisciplinari com a metodologia de treball– ha anat deixant pas a la concepció legal de trobar l'equilibri entre les qüestions més punyents de repercussió social mitjançant criteris als que no s'arriba per consens moral sinó per consens estratègics o pactes socials. És per això que un dels articles que recollim fa referència a la bioètica com a ètica aplicada.

Llevat d'algunes excepcions, la bioètica s'ha centrat en les qüestions clíniques i de recerca i més darrerament en les que afecten a la justícia (concepte i aplicació) en la vessant de distribució de recursos sanitaris, difícil de destriar de les decisions polítiques que marquen els pressupostos d'una nació. Així, la bioètica busca aixopluc en la clínica i deixa de banda els aspectes més generals que en els seus orígens anaven de la mà amb la que es va anomenar ètica global.

Un cop aconseguit que els principis de no maleficència, beneficència i autonomia fossin acadèmicament acceptats i per una minoria selecta practicats amb totes les seves conseqüències, és pas obligat aprofundir en la distribució de recursos en les vessants ètiques, socials, polítiques, tant a nivell nacional com internacional. Això crea més confusió per les demandes que genera en alguns ambients creient que sota el nom de bioètica hi caben totes les possibles solucions. El resultat d'això és que es demana a la bioètica coses que només estan encara en etapa embrionària, com p.e. ètica de les institucions, ètica de les organitzacions, ètica de la recerca, quan d'aquesta se n'esperen guanys econòmics, prestigi professional i gran competitivitat entre l'àmbit acadèmic i l'industrial. Exemple d'això serien totes les discussions actuals que fan referència a la recerca en cèl·lules mare embrionàries, temes en els que diversos especialistes en ètica hi han entrat a fons com un dels que recollim. En el creuament de la bioètica clínica amb l'ètica de les institucions i organitzacions, quan ens referim a aquelles que toquen directament a la sanitat, tenim plantejats una sèrie de problemes on la solució més fàcil és la de rentar-se les mans, defugir la responsabilitat pròpia, i deixar que els altres facin la feina.

Amb tot aquest panorama m'atreveixo a afirmar que si els metges i professionals de la salut no ens prenem seriosament el diàleg bioètic el deixarem en mans d'economistes i polítics, tenint l'esperança que els juristes trobin aquell camí mig que senyala la prudència sense caure però en el juridicisme positiu.

Amb aquests esperit l'Institut Borja de Bioètica porta ja 25 anys de camí, i esperem que en pugui complir molts més.

Gràcies a tots aquells que ens hi heu ajudat i als que avui sou al costat nostre.

FRANCESC ABEL, S.J.

FUNDADOR I ACTUAL PRESIDENT DE L'INSTITUT BORJA DE BIOÈTICA

(ve de pàg. 1)

al'atmosfera, la deforestació, etc... i s'equiparava l'acció de l'home sobre la natura a la d'un càncer sobre l'organisme humà.

Era necessari proclamar l'existència de tots aquests perills que amenaçaven el nostre futur abans que no fos massa tard. La bioètica proclamava com a mesura absolutament necessària i urgent la unió i el diàleg de les ciències aplicades amb les humanitats per a construir una ètica global.

■

La bioètica proclamava com a mesura absolutament necessària i urgent la unió i el diàleg de les ciències aplicades amb les humanitats per a construir una ètica global.

■

Fou en aquest moment quan en Francesc Abel anà a Estats Units i entrà en contacte amb els centres que llavors començaven a treballar en aquest camp (*Kennedy Institute of Ethics i Hastings Center*), i s'hi incorporà amb entusiasme, participant-hi plenament. Després de la seva experiència, va tornar a Catalunya amb el propòsit ferm de crear un centre que treballés els temes de bioètica regit pels mateixos principis aplicats a l'ample camp de la clínica i en general de la sanitat. Els progressos científics i tecnològics eren importants i es succeïen ininterrompudament, i molts d'ells presentaven problemes. En aquells anys s'iniciaren els serveis de cures intensives i les diàlisis, els transplants exitosos, el diagnòstic de mort cerebral, la psicofarmacologia, l'anticoncepció hormonal, el diagnòstic prenatal i la biologia molecular. Tal com diu el mateix Abel "a causa dels dub-

tes que aquests avenços poden provocar, resulta comprensible que metges i biòlegs s'interessin per la classificació sobre què és el bé o el que no ho és, i la recerca de criteris ètics universals per la presa de decisions". La mateixa aparició de noves tècniques de diagnòstic i tractament, cada cop més costoses i sofisticades, feia que moltes d'elles no poguessin ser aplicades a tothom, creant-se greus problemes de prioritat i d'equitat. Les unitats de cures intensives, p.e., ja aconseguien supervivències gairebé indefinides, obtingudes exclusivament per mètodes tècnics. Fins quin punt era possible mantenir o suprimir aquests mitjans artificials?. És evident que aquests casos, presents també avui en un gran nombre, cal sotmetre'ls a valoracions ètiques, econòmiques i filosòfiques en les que han d'intervenir, a més dels metges, els economistes de la salut, els teòlegs, els filòsofs i els juristes. De tota manera, en aquesta com en moltes altres qüestions que planteja la bioètica, el més adient

és defugir la norma general i anar a l'estudi i valoració de cada cas.

Atesa la creixent aparició de problemes i conflictes ètics que afectaven i interessaven la societat, la creació d'un centre pluridisciplinar on les ciències i les humanitats poguessin dialogar lliurement responia a una veritable necessitat.

Així doncs, es pot dir que, després dels dos centres americans esmentats, l'*Institut Borja de Bioètica* que va crear en Francesc Abel era pioner a Europa, ubicant-se al Centre Borja de la Companyia de Jesús a Sant Cugat -lloc de la seva residència- i on amb esforç i tenacitat es va anar fent un lloc i disposant de modestos mitjans que li varen permetre impartir cursos i xerrades, celebrar trobades internacionals -podent fins i tot allotjar en el Casal a científics i investigadors d'arreu del món-, i iniciar la seva biblioteca i centre de documentació especialitzat en bioètica, que aniria creixent i prenent cos.

Dins la mateixa Companyia de

Seu de l'Institut a Sant Cugat (Centre Borja) des de 1976 fins juliol 2001

Jesús va poder comptar amb l'ajuda i col.laboració d'excel.lents col.lagues com en Manuel Cuyàs, professor de Deontologia de la Facultat de Medicina, i en Jordi M. Escudé, professor de Moral Fonamental a la Facultat de Teologia de Catalunya, als que s'hi afegiren dos metges de l'Hospital Sant Joan de Déu, Dr. Campos i Dr. Plaza, establint-se així un vincle directe amb l'Orde Hospitalari Sant Joan de Déu, i especialment amb l'hospital materno-infantil d'Esplugues on en Francesc Abel va ser impulsor del primer Comitè d'Ètica Assistencial de l'estat espanyol. La vinculació amb un gran centre hospitalari ha estat sumament important per a poder abordar els problemes derivats dels casos clínics i poder comprovar el gran valor i ajuda que representa un comitè d'ètica per a la solució dels casos que planteja la praxis assistencial.

La vinculació amb un gran centre hospitalari ha estat sumament important per a poder abordar els problemes derivats dels casos clínics i poder comprovar el gran valor i ajuda que representa un comitè d'ètica per a la solució dels casos que planteja la praxis assistencial.

Pel que a mi respecta, vaig conèixer a en Francesc Abel durant el període 1976 a 1986 en el temps en que va tenir lloc l'elaboració del Codi Deontològic. En aquesta tasca, els seus sòlids coneixements i consell ens foren de gran ajuda. L'any 1984 -llavors jo era President de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya- vaig entrar a formar part del Patronat de l'Insti-

tut Borja de Bioètica, presidit pel Cardenal Narcís Jubany. En les reunions de l'Institut ens hi trobàvem com en família i vaig poder comprovar la gran tasca que allà es feia, en l'àmbit docent, relacionant-se i contribuint a la formació de nous centres d'ètica mèdica a diferents indrets d'Europa, etc. L'any 1986 ja eren 30 els nous centres formats en 15 països diferents, i amb tots ells s'ha mantingut una relació constant, a través de la creació de l'Associació Europea de Centres d'Ètica Mèdica (EACME) que anualment es reuneix per discutir temes de bioètica posant en comú les diferents experiències.

A més, l'Institut compta avui amb la millor biblioteca de bioètica d'Espanya i una de les millors d'Europa, amb més de 12.000 volums i una hemeroteca que representa una gran part de la producció mundial sobre la matèria.

Així mateix, en aquesta línia de divulgació i formació, l'Institut compta ja amb un nombre important de publicacions pròpies i alhora amb la publicació trimestral de la revista *Bioètica & Debat* -del que n'és exemple el present número-, amb articles i resums de temes d'actualitat i informació sobre activitats de bioètica.

Després de la pèrdua del Cardenal Jubany, per la meua condició de vice-president, em va tocar ocupar la presidència de l'Institut l'any 1997, que vaig poder mantenir gràcies a l'activitat incessant i entusiasta de tots els membres del Patronat, fins l'any 1999 en que en Francesc Abel em va substituir en aquest càrrec. Durant aquest temps s'han dut a terme fites importants com és p.e. en l'àmbit docent el començar a impartir el

"Mestratge i Diplomatura en bioètica", en col.laboració primer amb la Universitat Autònoma de Barcelona i després mitjançant la integració de l'Institut a la Universitat Ramon Llull com a institució federada ja a l'any 2000.

Igualment, cal destacar el fet d'haver-se fet més estret el lligam amb l'Orde Hospitalari Sant Joan de Déu, que està avui present als òrgans de govern de l'Institut amb major força.

La bioètica com a disciplina... s'ha de convertir poc a poc en una Facultat que podria ben bé anomenar-se "Facultat de la sobrevivència"

De tot aquest ventall d'activitat que du a terme l'Institut jo m'atreviria a dir que l'àmbit de la docència és el que anirà agafant més transcendència i no trigarà a ampliar-se a tot el gran camp de les ciències, no limitat a les ciències de la salut. La bioètica com a disciplina, ara present només com a simple assignatura de lliure elecció en alguns plans d'estudis o com a camp d'aprofundiment del coneixement voluntàriament assumit en forma de postgraus o master, s'ha de convertir poc a poc en una Facultat que podria ben bé anomenar-se "Facultat de la sobrevivència".

DR. MOISÉS BROGGI

METGE CIRURGIÀ
ACADÈMIC NUMERARI DE LA RAMC
PRESIDENT D'HONOR DE L'IBB

De la vocació a l'organització institucional

Sembla clar que l'any 1976 va ser per al nostre país una data màgica, doncs aquests primers anys del segle XXI s'estan celebrant quantitat de d'aniversaris fundacionals d'institucions i organitzacions de tota mena. Això sol vol dir molt doncs no hi ha dubte que la raó fonamental de tots aquests aniversaris d'un quart de segle de vida de les organitzacions és que al final de la dictadura -per mort natural- va representar per Catalunya com per a tots els pobles oprimits una alenada d'aire fresc, de llibertat i de represa de la voluntat de ser d'un poble.

Per això val la pena recordar aquells inicis també del nostre *Institut Borja de Bioètica*, creat per la voluntat del seu actual president el Dr. Francesc Abel i Fabre s.j., acabat d'arribar dels USA amb la ferma voluntat de posar en marxa un Institut del mateix caire que aquell "*Kennedy Institute of Ethics*" de la Universitat de Georgetown de Washington, D.C. on personalment havia compartit la seva creació amb científics de reconegut prestigi internacional com el Dr. André Hellegers.

Al marge de la positiva experiència americana del Dr. Abel, el que va impulsar-lo allançar-se a l'aventura de posar en marxa l'Institut Borja no va ser altre que la voluntat clarivident de servir el seu país que no vol dir altre cosa que fer-ho a la seva gent i precisament a la seva gent més necessitada doncs altrament ho hauria fet introduint el tema de la Planificació familiar en les Clíniques d'Èlite de l'època enlloc de fer-ho a l'Hospital Sant Joan de Déu d'Esplugues. Tal ve-

gada aquest fet constitueix una de les raons per les que encara avui molts anys després alguns científics abanderats del progrés -sobretot econòmic- es manifesten contraris a les tesis defensades per l'Institut de Bioètica sobre els avenços científics d'alt rendiment econòmic tot i que poden esdevenir imprudents a mig termini.

Però certament no és aquest l'aspecte que jo vull remarcar en aquest article motivat pel vint-i-cinquè aniversari.

Les dificultats dels pioners

El que m'interessa fer saber als nostres lectors és que massa sovint les grans idees i les grans realitats, ja siguin científiques, organitzacionals o associatives, tenen uns inicis ben difícils per la manca de fe dels dirigents socials o també habitualment d'aquells que constitueixen l'entorn propi del geni inspirador. Aquest és el cas que comento de l'Institut que tot i la modèstia que va embolcallar el seu naixement, no va tenir altres col.laboracions que els companys jesuïtes voluntaris com el P. Cuyàs i P. Escudé i un parell de persones voluntàries disposades a organitzar el més important element de treball, la seva Biblioteca. Des d'aquí el nostre reconeixement a les senyores M. Roca, F. Argimón, i d'altres que han contribuït al creixement d'aquesta Institució, des de l'anonimat i la manca absoluta de recursos.

Aquest darrer aspecte, l'econòmic, va ser el qui va fer-me decidir, ja fa nou anys (1993), a dedicar altruïstament una part de la

meva vida a impulsar l'obra nascuda de la mà d'un bell amic -ens coneguèrem l'any 1957 servint forçadament a la Marina Espanyola d'aquell temps-. És ben cert que si no hagués estat aquesta coincidència avui no escriuria feliç aquestes línies de reconeixement públic a la tenacitat de l'amic Francesc. Potser és per això que es diu que totes les coses tenen un aspecte positiu.

Gràcies a una trobada d'antics companys vaig tenir coneixement de que aquell jove metge, jugador de tennis de taula imbatut a la milícia, estava immers en un projecte d'abast immens que lluitava com podia, sense recursos humans ni econòmics i sobretot contra l'ambient hostil d'una societat anticlerical (pels efectes negatius dels quaranta anys de nacionalcatolicisme) per fer créixer una Institució dedicada a la recerca i especialment a formar professionals sanitaris amb consciència ètica capaços de discernir entre el que és científicament possible i humanament desitjable en benefici de la humanitat. Aquesta va ser en síntesi la meva interpretació del que estava fent l'amic Abel i Fabre lluitant contra els elements com diria l'inclit borbó Felip II.

Què calia fer?

La meva disponibilitat en aquells moments i la meva formació econòmica em varen empenyer a complementar la gesta de feia anys de l'Institut. El tema a resoldre era garantir que l'Institut del Dr. Abel creat el 1976 tingués continuïtat institucional indefinidament.

L'objectiu era clar però els mitjans disponibles del tot insuficients la qual cosa requeria una certa planificació interna i molt especialment introduir el concepte d'organització empresarial en els integrants de l'entitat. Val a dir que entremig el Dr. Abel va gaudir del valuós suport jurídic del seu germà Jordi i de l'extraordinària col.laboració del Cardenal Jubany (a.c.s.) que presidia el Patronat de la Fundació integrat per professionals de gran relleu.

Així doncs calia començar incorporant nous col.laboradors científics tot rejuenint l'edat mitjana del conjunt i seguidament dotar l'Institut d'una estructura de caire funcional adient als objectius que des del seu origen tenia ben definits. La tasca indubtablement requeria aconseguir ingressos procedents de la venda d'un producte "la Bioètica" que gaudia de molt poca demanda i la demanda existent procedent dels Centres Hospitalaris manifestava, i encara ho fa ara, no tenir pressupostos per aquesta formació fonamental. En aquest sentit els únics centres predisposats a modestes inversions en capital humà eren els qui per pròpia vocació humanística i religiosa dels seus dirigents administraven Hospitals històrics del nostre país.

Al meu entendre calia iniciar una tasca de sensibilització de directius d'Institucions financeres amb vocació social per pròpia definició legal i així aconseguírem obrir una porta d'ajuda anual gràcies al Conveni existent entre el Govern de la Generalitat i les Caixes d'Estalvi. No obstant això l'ajut representava tan sols un 13 % del pressupost anual i per tant calia continuar la tasca.

Què podíem fer?

Era l'estiu de 1998 que en el silenci de la pobre comarca de la Segarra vaig creure en la possibilitat de fusionar en el sí de la Fundació de Bioètica l'experiència assistencial de l'Orde Hospitalari de Sant Joan de Déu amb la històrica vocació científica, d'altres èpoques, de la Companyia de Jesús que fou impulsora als anys setanta del nostre Institut.

La represa d'aquella tardor de 1998 va consistir en plantejar el tema formalment i per les converses inicials detectàrem ja una gran acollida de l'Orde Hospitalari. Aquest pas fou un avenç notable en el camp social i científic.

Institut universitari

Després es va emprendre el camí de la incorporació a una de les Universitats Catalanes per tal de donar a la Institució el relleu que mereix respectant la seva independència i la seva llibertat de càtedra i econòmica. Aquest objectiu només era possible dins la "Universitat Ramon Llull" que constitueix una federació de Centres docents i de recerca.

Abans de segellar la nostra integració tinguérem altres experiències que demostraren que integrar-nos a una universitat pública ens representava únicament encarir els nostres costos docents i la burocràcia sense límits, entrebancs insuperables per l'IBB.

En aquesta situació la Fundació de Bioètica segueix mancada de recursos financers, si vol mantenir la seva independència científica, i en conseqüència cal plantejar formalment al màxim nivell de l'Administració catalana quina és

la situació i si creuen positiva l'aportació que durant tants anys ha fet l'Institut al món científic i especialment en l'àmbit sanitari. Joiosament hem de dir que la resposta ha estat recentment favorable i és precisament en aquest any del 25è. Aniversari que podrem signar un compromís de col.laboració amb l'Administració que ens permeti, si més no, cobrir una part substancial del nostre modest pressupost anual.

Tot i amb tot, cal dir que l'augment d'activitats científiques i docents requereix que des de tots els àmbits públics es mantingui una constant, la necessitat de formar en Bioètica als professionals sanitaris i d'altres disciplines vinculades; no tan sols amb cursos de postgrau sinó incorporant la Bioètica en les llicenciatures i diplomatures corresponents per evitar que molts dels nous professionals es trobin amb dificultats econòmiques per accedir a aquesta formació bàsica.

Ens felicitem en reconèixer que actualment la nostra temàtica ha adquirit una difusió important que no podíem imaginar aquell llunyà any 1976, però la lluita per l'equilibri pressupostari seguirà fins que les despeses en recerca no siguin assumides totalment per l'Administració Pública si volem salvaguardar la nostra independència, i si l'autonomia de gestió que ha caracteritzat l'Institut Borja fins avui, poden mantenir-la els seus responsables en la nova etapa institucional que ara s'inicia.

JAUME TERRIBAS

ECONOMISTA
VICEPRESIDENT DE L'IBB

Un esment al rigor i a la qualitat humana

Se'm demana fer una ullada enrere com la balanguera de la cançó popular, per a contemplar el panorama de la Bioètica en els darrers 25 anys, i fer-ho en el context de l'*Institut Borja de Bioètica*. Ho faig amb molt de gust i en la doble perspectiva sol·licitada, en la que em sento feliçment implicat.

La Bioètica

La bioètica ha fet un desenvolupament fulgurant apressada pels fets. Durant aquest quart de segle es fan les primeres experiències d'ADN recombinant (S. Cohen 1973), s'inventen els anticossos monoclonals (C. Milstein 1975), s'inventa la tècnica del PCR (K.B. Mullis 1983), es fa la primera planta transgènica (J. Schell 1983), neix un nen d'un embrió congelat (1984), es clona un embrió humà (1993), es publica el primer genoma complet d'un vivent (C. Venter 1995), neix la primera ovella clonada a partir d'una cèl.lula adulta (Edimburg 1997), es publica el primer esborrany del genoma humà (2000).

La Bioètica es troba sol·licitada des de tot arreu, i una ciència que era disciplina exclusivament mèdica, es converteix en disciplina general de la vida.

Això implica refer la noció de subjecte de la Bioètica ampliant-lo més enllà dels humans, cap a un polèmic subjecte bioètic animal, o fins i tot cap a referències ètiques ecològiques, entenent com a tals les que defineixen el continent im-

prescindible per a la vida. La Bioètica ha trencat la barrera clàssica que la confinava a les relacions entre humans. Tota la Biosfera se sent ara implicada. És tota la vida la que reclama atenció ètica, perquè el risc de malmetre la vida resta agotzonat a cada pas que es fa, encara que aparentment no afecti l'ètica.

Això implica refer la noció de subjecte de la Bioètica ampliant-lo més enllà dels humans, cap a un polèmic subjecte bioètic animal, o fins i tot cap a referències ètiques ecològiques.

I és que una altra característica de la recent Bioètica és la consciència aguda de complexitat. El centre de la reflexió ètica avui tant pot ser una intervenció directa en la correcció d'una deficiència genètica, com la selecció dels tipus de fàrmacs en els que hauria de treballar la investigació farmacològica (escollir p.e. entre la SIDA o el pal.ludisme), o la distribució de recursos econòmics segons els criteris assenyalats pels polítics, o el repartiment internacional de recursos terapèutics, o la selecció de criteris en la medicina preventiva, o l'establiment de prioritats en estudis epidemiològics per a decidir polítiques alimentàries, o la gestió de llistes d'espera segons l'estat psicològic dels afectats, o la reducció d'emissions de CO₂ o de la tala de boscos tropicals per a garantir la supervivència de la biosfera, o la planificació de la re-

ducció de la natalitat per a impedir la degradació ecològica, o l'elecció de sistemes eugenèsics... Metges, biòlegs, enginyers agrònoms, filòsofs, economistes, polítics, sociòlegs, epidemiòlegs, químics, ambientalistes...tots són convocats explícitament a reflexionar i decidir per a protegir la vida i la seva qualitat.

Com a conseqüència de tot això, la metodologia de la reflexió bioètica ha hagut d'adequar-se a un estimulant caos. Aquesta figura matemàtica usada per a modelitzar els grans sistemes complexos, es pot aplicar a una reflexió com la de la Bioètica que depèn de tantes variables, sinèrgies, interrelacions i dependències. Valorar la qualitat de les opinions, el sentit de les dependències, el gruix de les influències, etc., requereix una visió diferent de la clàssica visió deductiva amb la que fa alguns dècennis es podia donar resposta a moltes qüestions. Avui qualsevol principi té un acompanyament de variables que fa que només una atenció sensible i capaç de detectar la multiplicitat dels paràmetres implicats pugui esdevenir fiable per a orientar la conducta humana.

La Bioètica a la Fundació Institut Borja

A la Fundació Institut Borja hi he trobat rigor intel·lectual. Avui, parlant de Bioètica és freqüent la imatge de persones que hi pontifiquen sense que en la seva formació hi figuri cap preparació per a

fer-ho. La prova potser la podríem trobar en alguns comitès d'ètica constituïts a l'empara d'una llei que els urgia, però sense criteris de qualitat. Això si voleu, és una mica inevitable, perquè l'ètica és una qüestió de judici, però també és una mica lamentable.

Qualsevol, amb un cert atreviment pot arribar a anomenar-se "tècnic" en Bioètica sense cap preparació específica. A l'Institut Borja hi he vist molta gent preparada... No cal que tothom comparteixi els mateixos criteris, però els criteris han de tenir gruix. En aquest sentit, i mig en broma, diria que l'estil de l'Institut l'he vist un bon troç "britànic". Treball ben fet, amb calma i documentació manejada sense esgarips, amb referències documentals molt riques, amb documents redactats amb rigor, submissibles a "referees" i allunyats de la proclama ideològica, tot essent conscients de la impossibilitat d'afranquir-se completament de condicionaments ideològics personals. No hi he vist cap pressa per a quedar bé davant de ningú.

Avui, parlant de Bioètica és freqüent la imatge de persones que hi pontifiquen sense que en la seva formació hi figuri cap preparació per a fer-ho.

M'agradaria també ressaltar (quasi bé en forma de "perogrullada") que el treball rigorós ha estat possible perquè hi ha hagut recursos notables. Em refereixo als recursos personals i materials. Recursos obtinguts amb gran esforç i sol·licitant la col·laboració entusiasta de moltes persones. Aquest punt, no per obvi, cal dei-

xar d'assenyalar-lo. A vegades fa la sensació que la Bioètica es pot atendre en forma de tertúlia, i ja n'hi ha prou.

M'agradaria també ressaltar que el treball rigorós ha estat possible perquè hi ha hagut recursos notables.

Em refereixo als recursos personals i materials.

No hi ha cap feina ben feta que pugui ser fruit d'una improvisació. Això és bo assenyalar-ho per a evitar la perniciosa idea de que l'ètica pot ser una assignatura d'adorn. Ho pot semblar d'antuvi si manca coneixement. Però res en el que estigui en joc la vida o la seva qualitat pot ser considerat tema balder. D'ací caldria deduir que si la Bioètica s'ha posat de moda, caldria que es posés de moda recolzar-la i exigir-ne qualitat en els temes centrals, de forma que no es convertís ni en repetició mandrosa de postures clàssiques, ni en pressions oportunistes per a justificar fets consumats que reverteixin en notorietats dubtoses.

Recursos vol dir diners i hores de professionals. Desitjaria que l'Institut Borja de Bioètica pugui seguir fruit de disponibilitat per a fer la seva tasca, i també m'agradaria que altres institucions de signe diferent i complementari poguessin incidir en la reflexió Bioètica amb la competència amb què ho ha fet l'Institut. Ja n'hi ha alguna que ho fa així, i seria bo que en els propers 25 anys es multipliquessin.

A la qualitat i al rigor sempre cal desitjar-li per molts anys !

RAMON M. NOGUÉS

CATEDRÀTIC DE BIOLOGIA
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
MEMBRE DEL PATRONAT DE L'IBB

Plafó commemoratiu dels 25 anys de l'Institut

L'experiència del docent a la Universitat

Sempre he considerat l'exercici de la medicina com una tasca de gran responsabilitat social. La confiança que el malalt em dona al posar-se a les meves mans és un compromís per a mi de respondre amb la màxima qualitat possible. Entenc la qualitat de l'assistència com un conjunt de coneixements actualitzats, unes habilitats tècniques i comunicatives adequades, un tracte humà i humanitzador, una satisfacció o percepció de qualitat per part del malalt i familiar i una actitud ètica en la presa de decisions.

Quan fa quasi 20 anys vaig conèixer al Dr. Abel em va fer venir ganes d'aprofundir en el coneixement de la bioètica, al demostrar la seva complexitat i la importància d'un estudi sistemàtic de l'ètica de les ciències de la salut i vida.

També la seva racionalitat posada a la vivència de la fe i el seu assessorament en la Pastoral de la Salut coincidia amb l'intent de viure una coherència entre la fe i la vida, entre la ciència i la fe. Mai he entès perquè alguns pretenen que els científics renunciïn a la recerca de la veritat i hagin de creure el que els líders religiosos els hi manen encara que vagi en contra de la realitat i de la racionalitat.

De la mà d'en Francesc Abel vaig conèixer l'*Institut Borja de Bioètica* (IBB) a Sant Cugat del Vallès. Allà he assistit a alguns cursos i seminaris. L'ambient tan distès i de contacte amb la natura feia especialment atractiu anar-hi.

Quan vaig guanyar l'oposició de Professor Titular de Cirurgia, a la

Universitat de Barcelona, en la seva extensió de Lleida, i vaig ocupar la plaça de Cap d'Estudis de la Facultat de Medicina a Lleida em vaig posar en contacte amb ell per tal d'organitzar uns cursos o seminaris pels estudiants de medicina, doncs el Pla d'Estudis no contemplava l'ensenyament de la Bioètica i s'havia eliminat la Deontologia. L'ensenyament de la Medicina era solament tècnic.

Al Dr. Abel li va agradar molt la idea i vàrem programar un curs titulat "*Qüestions de Bioètica*". La primera edició va ser l'any 1986 i des d'aleshores s'ha anat celebrant ininterrompudament any rera any, fins arribar al 2001 a la seva XVI edició. Amb una pedagogia moderna que no tenia acostumat als estudiants, al quals se'ls dona protagonisme i participació i es fomenta el debat constituint grups d'alumnes que analitzen un cas clínic des del punt de vista bioètic.

Any rera any aquest curs va anar calant en els estudiants de medicina – i també d'infermeria – i, quan l'any 1994 es va plantejar la reforma dels plans d'estudis, els mateixos estudiants i alguns professors varen demanar, i es va aprovar per la Junta de Facultat, crear una assignatura obligatòria d'Universitat de 50 hores (5 crèdits) de bioètica, segons el programa que els vaig facilitar. Així ens constituïem en una de les 3 Facultats de Medicina de tot l'Estat i l'única de Catalunya, que impartia la bioètica de manera obligatòria en el currículum. El Dr. Abel ha calat tant

entre els estudiants que la promoció 1996-2001 el varen escollir padrí en la festa de la seva promoció...

També a l'Hospital Universitari van anar insistint en constituir un Comitè de Bioètica, després anomenat Comitè d'Ètica Assistencial, i per fi, l'any 1991 es va aconseguir, essent el primer hospital públic de Catalunya (i probablement de l'Estat) que ho feia.

L'Institut Borja de Bioètica va anar guanyant prestigi a Catalunya i a l'Estat. A casa nostra era un referent obligat per les qüestions de bioètica que sorgien. Des de la Conselleria i des de l'Institut d'Estudis de la Salut se'ls demanava que impartissin cursos de formació continuada als professionals de la salut. Jo mateix vaig formar part com alumne a alguns d'ells i com a professor en altres.

El fet de que a l'any 1975 a l'Hospital Materno-Infantil de San Joan de Déu es creés el primer Comitè d'Ètica Assistencial de l'Estat Espanyol, organitzat pel Dr. Abel, ha propiciat l'àmplia experiència en aquesta vessant i l'ha convertit en referent en tot l'Estat quan, molts anys després, es va veure la necessitat de l'existència d'aquests comitès, propiciats i fomentats des de l'Administració.

A petició del Dr. Abel vaig entrar a formar part del Patronat de l'Institut ara farà uns 10 anys, sota la presidència del Cardenal Narcís Jubany. Les reunions del Patronat són molt disteses i en elles s'aprèn del contacte amb les personalitats que hi formen part. De

totes elles n'he sortit enriquit.

Els contactes internacionals de l'Institut, especialment a través del Dr. Abel, han fet que aquest sigui conegut arreu del món. A Sant Cugat s'han organitzat trobades internacionals de bioètica, com la de l'Associació Europea de Centres d'Ètica Mèdica (1995), que va tenir un gran ressò a Catalunya i és recordada amb admiració pels participants estrangers i nacionals. El Dr. Abel és convidat constantment a participar en organismes internacionals de bioètica i a impartir conferències arreu del món. L'IBB participa en diferents projectes internacionals de recerca i de docència en bioètica, fruit del seu reconegut prestigi.

La figura d'en Francesc Abel, a casa nostra va rebre el reconeixement que es mereix al ser escollit membre Numerari de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, realitzant un magistral discurs d'entrada que exalçà la bioètica.

Des del Patronat es va impulsar una major presència i activitat de l'Institut Borja en la docència i recerca en bioètica. Després de moltes negociacions fa 5 anys es va organitzar el primer Mestratge en Bioètica, en col.laboració amb la Universitat Autònoma de Barcelona, tenint com a codirectors la Dra. Victòria Camps i el Dr. Abel. Jo mateix el vaig realitzar com alumne i també hi vaig participar puntualment com professor. D'aquest master es va fer una segona edició. Posteriorment es va passar a impartir-lo amb la Universitat Ramon Llull, de la que l'Institut és ja membre de ple dret com a institut universitari. També l'IBB imparteix en diversos Hospitals el curs de bioètica del Programa Comú Complemen-

tari de formació de Metges Especialistes o Residents a Catalunya.

El Patronat, el Consell Assessor i els col.laboradors i investigadors de l'IBB ha estat constituït sempre per persones de gran vàlua personal, social i científica. S'ha anat renovant per adaptar-se al entorn en canvi constant. Després de la mort del Cardenal Jubany va ser escollit el Dr. Moisès Broggi com a President; continuant el creixement de l'Institut. El darrer canvi va ser el pas del Dr. Abel a President del Patronat i ser nomenada la Sra. Núria Terribas com a Directora, la qual impulsa la modernització i adaptació de l'IBB al segle XXI.

Celebro el canvi d'Estatuts amb l'adquisició d'un gran protagonisme de l'Orde Hospitalari Sant Joan de Déu, que ara comparteix amb la Companyia de Jesús. D'aquesta manera s'aproxima de manera patent la teoria bioètica a la pràctica clínica, tenint com un fet molt rellevant el trasllat de la seu de l'IBB al costat de l'Hospital Materno-Infantil Sant Joan de Déu d'Esplugues de Llobregat. Si bé ha perdut l'encant de l'entorn que suposava el Centre Borja de Sant Cugat ha guanyat en funcionalitat. El vicepresident encarregat de l'economia Sr. Jaume Terribas juga un influent paper en l'Institut en els darrers anys, aconseguint que la seva economia permeti realitzar les activitats motiu de la seva existència.

Finalment, en aquest repàs voldria destacar que l'IBB ha tingut i té un paper molt important en l'evangelització en el camp de la salut. La col.laboració constant amb la Pastoral de la Salut des de la seva constitució com a delegacions diocesanes, assessorant a l'ac-

tual Bisbe i Secretari de la Comissió Pontifícia per la Pastoral de la Salut del Vaticà i abans coordinador del Secretariat Interdiocesà de Pastoral de la Salut de Catalunya, Monsenyor José Luis Redrado. També assessora a l'Associació de Professionals de la Salut Cristians (PROSAC), òrgan promogut per la Conferència Episcopal Espanyola per l'evangelització dels professionals de la salut.

Avui i com a resultat de l'evolució de tots aquests anys de treball i esforç, aquell Institut iniciat per en Francesc Abel compta amb un notable grup de professionals, col.laboradors a temps parcial en totes les tasques docents i de recerca, i amb una infraestructura administrativa que li permet seguir treballant amb qualitat i rigor en aquesta apassionant disciplina. Alhora, tots aquests anys han anat consolidant la seva Biblioteca i Centre de Documentació que s'enorgulleix de ser una de les millors d'Europa en matèria de bioètica.

Molt més podríem escriure sobre l'IBB en aquests anys, però en l'espai limitat he volgut destacar els fets que més he compartit de la seva vida. Felicito a l'IBB pels seu 25è. aniversari i li desitjo que quan celebri el seu 50è. ho faci, almenys, amb el mateix esperit de servei a les persones en el diàleg entre la fe i la ciència amb el gran rigor que fins avui l'ha caracteritzat.

JOAN VIÑAS

CATEDRÀTIC DE CIRURGIA
UNIVERSITAT DE LLEIDA
MEMBRE DEL PATRONAT DE L'IBB

Visió des de l'Orde Hospitalari

La primera expressió davant d'aquest aniversari, és sobretot de **gratitud**. L'*Institut Borja de Bioètica* és, des del nostre punt de vista, un Institut de servei a les persones i a les Institucions. Fa ja molts anys que en el camp de les ciències de la salut estem parlant de les atencions integrals, que considerin a la persona amb tota la seva dimensió, així com de la humanització dels centres assistencials. Ambdues qüestions formen ja part de la consciència col·lectiva, si bé és cert que no ens trobem pas, almenys en la praxis, a un nivell òptim. Sempre podem fer més per atendre amb integritat i humanitat a les persones, però aquesta orientació és actualment molt assumida, en molts dels àmbits sanitaris, com a temes que cal ocupar-se'n i tenir-los presents a tots nivells. Per dur a terme aquests avenços, un dels medis que ens hi ajuda i segueix ajudant, és precisament el comptar amb el debat i la reflexió ètica. D'aquí doncs, l'expressió de gratitud vers l'Institut Borja. L'Orde Sant Joan de Déu, professionals, germans, directius, responsables de programes... hem trobat en l'Institut un company de camí. Plantejar-se reptes pot ser més o menys difícil, però és una qüestió que, qui més qui menys, tots tenim a l'abast. Més complex és articular-los correctament i fer-los factibles en la realitat. En aquest sentit, l'Orde Sant Joan de Déu ha pogut comptar amb el suport i ajuda de l'Institut des de pràcticament els seus inicis.

Des del nostre plantejament nuclear de fer una actuació que tingui com a centre a la persona, ens

resulta imprescindible incloure la dimensió ètica en la nostra realitat. Aquesta constatació que pot semblar tan òbvia, no és tampoc senzilla de dur a la pràctica. Ens ha calgut, i continua essent necessari, tota una tasca de sensibilització, de formació de persones, de debat de situacions... que exigien i exigeixen la presència i aportació de persones preparades en les qüestions de bioètica. Aquest suport, com dèiem imprescindible pel desenvolupament del nostre projecte assistencial, l'hem trobat sempre en l'*Institut Borja de Bioètica*. Gràcies a aquest camí compartit, es van anar creant els diferents Comitès i grups de reflexió d'Ètica dels Hospitals. Aquests grups i comitès, que continuen essent acompanyats per l'Institut, són ja estructures molt integrades en els nostres Centres, i ho considerem com a necessitat de primer ordre.

Feta aquesta primera consideració d'agraïment, voldria també destacar un segon element molt valorat per nosaltres, el de la **formació**. L'Institut Borja ha estat un institut de servei, però també un àmbit de formació.

■
La professionalitat i la credibilitat de les persones de l'Institut ha permès que molts professionals dels nostres centres, que provenen de ciències a vegades molt més pragmàtiques, trobessin en el món de la bioètica un espai de creixement personal i professional.
■

Aquesta interrelació històrica amb l'Orde Sant Joan de Déu, ha possibilitat que fossin força els

professionals que s'han format i s'estan formant a l'Institut en temes d'Ètica i de Bioètica. Sempre diem que no es pot donar allò que no es té i que al costat dels grans objectius, cal posar-hi mitjans que els facin possibles. La tasca docent de l'Institut, la preparació de persones en aquest camp, ha estat per nosaltres una de les altres grans aportacions que ens ajuden a fer realitat i projectar el nostre plantejament i oferta assistencial. La professionalitat i la credibilitat de les persones de l'Institut ha permès que molts professionals dels nostres centres, que provenen de ciències a vegades molt més pragmàtiques, trobessin en el món de la bioètica un espai de creixement personal i professional. No parlem només de conferències o cursos monogràfics de sensibilització, que són també necessaris i juguen el seu paper en aquest entrelligat, sinó que avui són un grup nombrós de professionals de diferents disciplines: medicina, infermeria, treball social i administratiu, que han fet cursos de formació i el mestratge en Bioètica. Aquesta tasca formativa sempre hem pensat que era de les coses que valia la pena oferir, i des de l'Institut s'ha pogut articular de manera que fos una formació adient, vàlida i valorada per tots. Sense una bona oferta formativa és gairebé impossible trobar persones que s'hi vulguin dedicar i per altra banda una bona oferta estimula, augmenta el desig d'aprenentatge i obre expectatives personals i professionals que, directa o indirectament, beneficien a les persones que atenem.

Un tercer element a destacar és la

necessitat creixent del debat ètic i per tant, també bioètic. Crec que tots en som prou conscients i segurament no cal donar-hi massa voltes, però tampoc donar-ho per sobreentès. Els esquemes simples de causa-efecte, el món de les relacions professionals-usuaris, l'univers social i cultural del nostre entorn, són elements que en els últims anys han sofert un canvi vertiginós. Sortosament el desenvolupament de les ciències de la salut, segurament que no amb tots els mitjans que hom voldria ni amb tots els recursos i velocitat desitjables, ha fet un pas endavant positiu i interessant. Des de la democratització de les relacions terapèutiques, el major reconeixement de les diferents disciplines, les possibilitats tècniques, el món de la investigació, la pluralitat social, política i religiosa, la major, i encara escassa en molts casos, participació dels usuaris, etc. són realitats que han conformat un entorn sanitari diferent al de fa no massa anys enrera. Aquest nou marc, fa necessari el posicionar-se, entrar en diàleg, argumentar amb professionalitat, fonamentar correctament els plantejaments, tenir una concepció antropològica de la persona... Per aconseguir-ho no hi ha una sola escola, ni una única disciplina. Tot al contrari. En aquest entorn es fa encara més evident el plantejament que la saviesa la té qui és capaç d'interrelacionar diferents coneixements i tenir visions globals. La realitat de l'*Institut Borja de Bioètica* ens possibilita un complement necessari en aquest camí. Juntament amb altres disciplines i formacions, igualment necessàries i imprescindibles, ajuden a no quedar-nos en ser uns grans tècnics, sinó poder

avançar en ser uns bons professionals.

Un quart element el constitueix un cert **profetisme**. Hi ha una temptació fàcil i còmode, que és quedar-se en allò que ja tothom té clar i repetir allò que ja està "escrit i beneït" en manuals i demés publicacions. Com tots sabem una de les pràctiques que ha definit i defineix l'Institut, és la seva dimensió investigadora, d'obertura a nous temes i plantejaments. Des d'una concepció antropològica cristiana de la persona que és en definitiva la que hem heretat la majoria de societat d'occident, però amb obertura i diàleg, ha anat elaborant reflexions i publicacions, no sempre còmodes i compreses per tots els sectors, però que responien a inquietuds i situacions reals i actuals.

■
Com tots sabem una de les pràctiques que ha definit i defineix l'Institut, és la seva dimensió investigadora, d'obertura a nous temes i plantejaments.
■

La persona del Dr. Francesc Abel és, lògicament, indeslligable de la trajectòria i realitat de l'Institut, però aquí cal fer-hi un esment explícit. Només amb un alt nivell intel·lectual i un art especial per plantejar temes a vegades molt delicats, és possible obrir camins de futur, amb seriositat, rigorositat i credibilitat. Per altra banda, no tenir la valentia d'encarar els temes punyents que preocupen a professionals i usuaris, seria un frau a les mateixes persones i a la ciència. Fer-ho és arriscat, no fer-ho és una inconsciència.

Segurament són molts més els elements que es podrien destacar

amb motiu d'aquest XXVè. aniversari. Tampoc sé si aquests són els més importants. Però des de la nostra realitat de Sant Joan de Déu, són aspectes que han marcat i marquen la nostra història. Voldria acabar en el mateix to de l'inici. Fent un agraïment al Dr. Francesc Abel i a totes les persones que durant aquests 25 anys han fet possible la realitat de l'Institut. Moltes vegades amb dificultats de tot tipus, incloses les econòmiques, amb incomprendiments i manca de suport i reconeixement, però amb la certesa que valia la pena tirar-lo endavant. Després de 25 anys és també un bon moment i una sana oportunitat per llençar un crit de futur. Tant des de la Companyia de Jesús com des de l'Orde Sant Joan de Déu, sabem que hem de seguir apostant per desenvolupar un Institut que pugui seguir oferint aquest servei a la nostra societat, al món de la salut i sobretot a les persones que en són usuaris. En definitiva aquest és l'element clau de la raó de ser de la nostra complicitat: poder oferir una pràctica assistencial que estigui fonamentada i avalada per un marc teòric vàlid, seriós i valent, que ajudi a donar resposta a les situacions reals de les persones de cada moment històric. Sortosament cada vegada són més els professionals que es van vinculant a l'Institut Borja, com a col·laboradors o alumnes, configurant ja una sòlida estructura humana i administrativa, i aquí tenim posada l'esperança de poder celebrar, amb el mateix to d'ara els propers 25 anys. Gràcies, ànim i endavant.

JOAQUIM ERRA I MAS

PROVINCIAL DE L'OHSJD
MEMBRE DEL PATRONAT DE L'IBB

Persona creada i amb la missió de crear (*created cocreator*)

Quan a Europa no existia la bioètica i aquesta tot just començava a tenir un incipient desenvolupament als EUA, el Dr. Francesc Abel va ser el primer de fundar un Centre de Bioètica, el conegut *Institut Borja de Bioètica*. Per a mí, aquest centre sempre ha estat un Centre d'Excel·lència. Hi ha moltes raons que justifiquen aquesta afirmació. Per començar, quan vaig rebre el nomenament a la Universitat Catòlica de Leuven i vaig posar en marxa les primeres negociacions per crear un Centre d'Ètica a Bèlgica en el marc de la nostra escola de medicina, em van indicar que el millor exemple d'una institució d'aquestes característiques es podia trobar a les rodalies de Barcelona. De manera que vam preparar un viatge, juntament amb en Jean-François Malherbe, el meu col·lega del centre ja existent de la universitat francòfona de *Louvain-la-Neuve*.

■
Quan vaig posar en marxa les primeres negociacions per crear un Centre d'Ètica a Bèlgica en el marc de la nostra escola de medicina, em van indicar que el millor exemple d'una institució d'aquestes característiques es podia trobar a les rodalies de Barcelona.
■

Tot i que encara no disposàvem dels mitjans econòmics, vàrem recollir una petita quantitat de diners i ens vam desplaçar fins a Sant Cugat del Vallès. Va ser una experiència magnífica: el Dr. Abel ens

*Taula rodona final del Congrés de l'EACME a Sant Cugat
(novembre 1995)*

esperava amb la seva acollidora hospitalitat i ens va mostrar el "format" d'un Centre de Bioètica. Vàrem aplicar la mateixa estructura -una bona formació i xarxa de documentació- a la Universitat Catòlica de Leuven, on comptàvem amb l'avantatge afegit d'estar plenament integrats a la Facultat de Medicina. Però, a més, i, fins i tot, més rellevant, amb aquesta coneixença vaig trobar el meu padrí en el camp de la bioètica: de fet, la manera com el Dr. Abel em va orientar en la complexa realitat de la bioètica ha estat decisiva en la meua vida i la meua carrera. Em va posar en contacte amb els ètics mèdics més importants d'Europa (en el marc de l'Associació Euro-

pea de Centres d'Ètica Mèdica, de la qual el Dr. Abel va ser un dels fundadors) i les universitats catòliques de tot el món, i em va iniciar en una reflexió ètica molt profunda i mesurada. Juntament amb el Dr. John Collins Harvey de la Universitat de Georgetown, Washington D.C., vàrem intentar entendre i integrar els ensenyaments del Magisteri Catòlic Romà des de la perspectiva de la Instrucció *Donum Vitae* l'any 1987. De manera que em considero immensament afortunat per ser una mena de "fill estimat" d'uns pioners tan importants.

A partir d'aquestes experiències, que he volgut recollir amb motiu de la commemoració del 25è. ani-

versari de l'Institut, i com aportació des del pensament bioètic, us presento tot seguit una breu reflexió sobre un dels impactes dels darrers avenços en medicina, l'anomenada "recerca de la cèl·lula mare humana".

Jugar a ser Déu o la persona humana com a "Cocreador creat"

Molts dels aspectes que planteja la recerca de les cèl·lules mare (*stem cells*) tenen una sèrie d'implicacions ètiques i teològiques importants. Per als creients, l'impacte i el significat d'aquests nous avenços mèdics no es poden separar de determinats preceptes teològics fonamentals sobre la naturalesa humana, ser fidel a Déu, i la funció de l'home en la creació. La frase "jugar a ser Déu" s'ha convertit en una expressió referent a la idea de que no és apropiat que els humans modifiquin la constitució d'altres organismes vius, inclosos els propis éssers humans, perquè és equivalent a usurpar la prerrogativa creadora de Déu.

La frase "jugar a ser Déu" s'ha convertit en una expressió referent a la idea de que no és apropiat que els humans modifiquin la constitució d'altres organismes vius, inclosos els propis éssers humans, perquè és equivalent a usurpar la prerrogativa creadora de Déu.

A fi de respondre aquestes preguntes, hauríem d'amparar-nos sota l'estructura de l'experiència moral humana. Aquesta estructura es fonamenta en la distinció

entre allò del qual som responsables -individualment o col·lectiva (*educació*)- i allò que ens ha estat donat com un rerafons sobre el qual actuem i que no podem alterar (*naturallesa*). La filosofia clàssica ja feia una distinció entre les qualitats humanes independents i els seus destins, que estan a les mans de Déu. La teologia moral cristiana també distingeix entre el món creat per Déu -inclosa la nostra condició natural quant a criatures- i l'abast de la llibertat humana.

La relació entre "creaturitat" -ja sigui per Déu o pel procés natural- i lliure voluntat és l'essència del raonament moral i qualsevol alteració d'aquesta relació és preocupant.

Els metges investigadors amb el seu argot professional arriben a la mateixa distinció: cèl·lules i gens donats per la "mare naturalesa" en oposició al que es pot fer en la manipulació de la naturalesa humana. La relació entre "creaturitat" -ja sigui per Déu o pel procés natural- i lliure voluntat és l'essència del raonament moral i qualsevol alteració d'aquesta relació és preocupant.

La investigació en el clonatge terapèutic de cèl·lules mare embrionàries d'origen humà sembla alterar aquest equilibri moral. Resulta esfereïdora la perspectiva de "dissenyar nadons", ja que aquesta tecnologia destruiria la distinció entre la nostra "creaturitat" i les nostres eleccions personals. Avui dia, el poder que ens atorguen les cèl·lules està sacsejant l'essència de la humanitat. D'una banda, malalties com el càncer, el

Parkinson, etc. ens fan tremolar. De l'altra, aquestes malalties només es poden superar gràcies al coneixement més exhaustiu que tenim del valor terapèutic de les cèl·lules mare embrionàries. Segons Ted Peters, una ambigüitat d'aquestes característiques pot dur a una interpretació determinista del destí humà, que anomena "determinisme prometeic". Aquesta interpretació redueix la humanitat i la biologia humana al seu substrat genètic, que difícilment dóna cabuda a la llibertat humana i a la prosperitat de la creativitat.

Aquesta teoria conté una fallàcia naturalista. Presumeix de deduir el que *hauria* de ser a partir del que *és*. Però la "mare naturalesa" no és divina. Déu ha creat la naturalesa com a bona, però la creació és incompleta (vegeu *creatio continua*): el patiment, la malaltia i la mort són conseqüències a parts iguals de la nostra constitució genètica.

La tecnologia del clonatge humà ha de proposar-se millorar la creació que hem heretat.

La tecnologia del clonatge humà ha de proposar-se millorar la creació que hem heretat. Per tant, el material hereditari humà no és sagrat en si mateix; només ho és Déu. La vida és bona perquè ha estat creada, però no és Déu. Per tant, podríem afirmar que cal pensar constantment en dos elements inseparables a fi d'assolir una comprensió clara de l'ús de les noves tecnologies de clonatge amb finalitats terapèutiques. D'una banda tenim la naturalesa pròpia de l'ésser humà, que Déu ha creat bo, però que, tanmateix, és incomplet

i, per tant, està subjecte a la malaltia, el patiment i la mort. Així, la humanitat, en la imatge de Déu, rep una crida per aplicar la tecnologia per treballar amb Déu en el Regne que no té fi: el *cocreador creat*. D'altra banda, l'humà no és més que una imatge "pobra" de Déu. La intervenció tecnològica està subjecte al pecat i la finitud: el *cocreador creat*. Si separem aquests dos elements de l'ésser humà quant *cocreador creat* podem arribar a dos judicis unilaterals dels mèrits de la recerca de les cèl·lules mare embrionàries. En primer lloc, si entenem l'ésser humà únicament com a *cocreador*, aquest sentirà la temptació d'actuar com si la vida (humana) tingués valor només en la mesura en què és útil per a la pròpia humanitat.

■

Si entenem l'ésser humà únicament com a cocreador, aquest sentirà la temptació d'actuar com si la vida (humana) tingués valor només en la mesura en què és útil per a la pròpia humanitat.

■

Aleshores, les cèl·lules mare embrionàries podrien considerar-se com una simple matèria prima per manipular en funció de les necessitats o desigs humans. Encara que des d'un punt de vista científic no es pot considerar que les cèl·lules mare embrionàries siguin equivalents a vida humana, els microbiòlegs estan limitats, ara com ara, a "prendre-les" d'embrions humans *in vitro*. Amb absoluta independència dels avantatges potencials de la recerca en cèl·lules mare embrionàries, els científics han de tenir sempre present que la "feble" vida humana (inicial) també és creada a imatge de Déu i, per

tant, mereix respecte. En segon lloc, si entenem l'ésser humà com res més que un ésser creat, juntament amb altres criatures, i, per tant, no té permès d'intervenir en qüestions de vida humana, es fa difícil no només justificar la tecnologia del clonatge, sinó també la medicina en general. L'objectiu principal de la ciència mèdica, i no només de la recerca en cèl·lules mare embrionàries, és reduir el patiment humà. No obstant, la noció de "creaturitat" i amb ella, els aspectes de la mortalitat i la fal·libilitat juntament amb la doctrina del pecat donen a la humanitat la reflexió cabdal que no tot el que es pot fer, s'hauria de fer.

A partir de la història de la humanitat, aquest criteri suggereix que hauríem de reconsiderar constantment les possibilitats que tenim a la nostra disposició en tots i cada moment per a contribuir al progrés de la persona humana. Aquest requeriment forma part d'una ètica dinàmica que ens convida a fer allò que és millor o més adient a mida que es fa possible la seva actualització. Gràcies als avenços científics i tecnològics, constantment s'obren noves possibilitats a la nostra tasca, per exemple, el clonatge terapèutic. L'ètica té la tasca específica d'investigar fins quin punt es poden fer realitat les possibilitats creixents per servir la dignitat humana.

■

L'ètica té la tasca específica d'investigar fins quin punt es poden fer realitat les possibilitats creixents per servir la dignitat humana.

■

El progrés de la persona esdevé una obligació moral en la mesura

en què esdevé possible (*le souhaitable humain possible*). De fet, l'ètica és, fonamentalment, una manera de viure i el seu creixement ha de ser paral·lel al de la vida humana, tal com evoluciona al llarg de la història. L'ambigüitat que planteja l'"aclariment" teològic de l'expressió "jugar a ser Déu" requereix un aclariment encara molt més acurat d'una teologia de la creació. Dit d'una altra manera, cal marcar una línia de separació en l'explicació bioètica: la formulació "jugar a ser Déu" i el repte esdevenen bàsicament teològics. Ens atrevim a esperar que la teologia i la filosofia fonamentals assumeixin aquest repte i intentin definir una hermenèutica renovada de la "gènesi".

PAUL T. SCHOTSMANS

TEÒLEG
CENTRE D'ÈTICA BIOMÈDICA I DRET
UNIVERSITAT CATÒLICA DE LEUVEN
PRESIDENT DE L'EACME

Algunes fites a recordar

Vull iniciar la meua aportació dient que experimento una profunda consolació i joia en poder celebrar aquest XXVè Aniversari de la fundació de l'Institut de Bioètica, amb el qual he estat sempre adherit de cor i amb el qual he col.laborat en diverses etapes de la meua vida sigui com a Professor, sigui com a Provincial de la Companyia de Jesús. Ara desitjaria col.laborar-hi amb aquestes línies en que vull expressar els meus records i el meu aprecí a la feina feta i, com ara es sol dir, a la "feina ben feta".

Des de que en Francesc Abel va arribar a Sant Cugat i va exposar el que havia fet als EUA en el camp de la Bioètica, vaig veure i sentir la importància del treball en aquest camp que, a més, no es cenyia als àmbits de la medicina, tot i ser tan actuals en aquell moment per les problemàtiques que afecten al principi i al final de la vida sinó que s'eixamplaven a nous horitzons de vida com poden ser, entre d'altres, els problemes de la demografia, els de la distribució de recursos escassos i el del creixement sostingut.

Vaig veure i sentir la importància del treball en el camp de la bioètica que, a més, no es cenyia als àmbits de la medicina, tot i ser tan actuals en aquell moment per les problemàtiques que afecten al principi i al final de la vida sinó que s'eixamplaven a nous horitzons de vida.

És per això que sempre que he pogut he col.laborat a fons en els

projectes del Dr. Abel, tot començant per la implicació com a Degà de la Secció Sant Francesc de Borja de la Facultat de Teologia i, més endavant, com a Provincial en la creació de la Fundació, personalitat jurídica que va adoptar l'Institut l'any 1984.

Voldria assenyalar una de les tasques en que he col.laborat durant més temps i amb més profunditat com és el projecte global d'educació i pedagogia de la sexualitat.

A més de la participació en els cursos per a la formació de mestres que aviat va organitzar l'Institut, voldria assenyalar una de les tasques en que he col.laborat durant més temps i amb més profunditat com és el projecte global d'educació i pedagogia de la sexualitat.

Varen ser, primer, dos llibres editats per Claret: "Amor i afectivitat a l'escola" (1989) i "Eduquem la sexualitat al Parvulari" (1993) que foren seguits per quatre quaderns, presentats com a Crèdit variable per a l'ESO, els títols dels quals eren: *Assolir una identitat personal, Donar la vida, Per una expressió digna del sexe i Sortir junts*, als quals s'adjuntaren els quaderns adreçats als professors, titulats *Proposta Pedagògica*. Una edició magnífica, preparada per l'editorial BarcaNova (1998).

He de dir que va ser una experiència de treball en equip molt i molt reixida, amb un equip de mestres i llicenciats que va promoure i dirigir amb molt d'encert

en Carlos Ariza, des de l'Institut Borja de Bioètica.

Voldria destacar un altre àmbit puntual en el que l'Institut, a través, del Dr. Abel, ha treballat a nivell internacional i que vaig contactar durant els anys en que vaig treballar en la Coordinació de la Companyia de Jesús a Europa. Es tracta del Grup Internacional d'Estudis de Bioètica, al qual he posat de model en diverses ocasions pel seu compromís amb els problemes més candents de la Bioètica en el món d'avui.

La coordinació dels treballs científics a nivell internacional no resulta gens fàcil, com és obvi, sigui per la diversitat cultural sigui per la diversitat de projectes que cada grup de treball té en la seva investigació. És per això que el Grup Internacional d'Estudis de Bioètica, sota el patronatge del Cardenal Martini pot ser esmentat com un model a seguir, i que va donar lloc a més de 20 reunions i trobades internacionals, una d'elles a Sant Cugat (1982).

El secret d'aquest grup va ser posar-se d'acord sobre els temes o àmbits del seu debat i no d'una manera general, com qui diu parlant de l'interès per la Bioètica, sinó sabent escollir problemes concrets.

A mi em sembla que el secret d'aquest grup va ser posar-se d'acord sobre els temes o àmbits del seu debat i no d'una manera general, com qui diu parlant de l'interès per la Bioètica, sinó sabent escollir problemes concrets

que estiguessin sobre la taula comuna dels diferents països o en les diferents cultures.

Potser els resultats d'aquestes reunions no varen tenir massa relevància mediàtica, en part també perquè varen ser presentats de forma molt tècnica, com era precisament la seva finalitat. Tanmateix les publicacions existeixen i són de molta utilitat per als qui treballem en aquests camps.

■
Tant de bo, aquesta metodologia de posar un objecte d'investigació i estudi comú, fos aplicada en els diferents àmbits en que treballa la bioètica i permetés un major contacte entre continents i, sobretot, entre cultures.

■
Tant de bo, aquesta metodologia de posar un objecte d'investigació i estudi comú, fos aplicada en els diferents àmbits en que treballa la

bioètica i permetés un major contacte entre continents i, sobretot, entre cultures. Seria una contribució més a anar creant un món més col.laborador i solidari, tasca en la qual tots hi hem d'estar implicats, cadascú des del seu lloc de treball.

A petita escala això s'està fent en el que podríem anomenar "seminari intern" de l'Institut, en el qual col.laboren membres de la Fundació Blanquerna i que, per la seva actualitat està més centrat en problemàtica catalana o estatal, degut a la vinculació d'en Francesc Abel i d'altres mebres del'Institut a diferents grups de treball, consulta o estudi.

El XXVè Aniversari de l'Institut, com tots els aniversaris, és un moment d'acció de gràcies a tothom que hi ha estat, però és també un moment "d'oblidar el que queda enrera i llençar-se cap endavant" (Fi 3,14) a discernir quins són els reptes que tenim plantejats

cara al futur i quina serà la millor manera de respondre-hi.

No em resta sinó desitjar-vos una òptima celebració, amb el desig de que la nova etapa de l'Institut a la seva nova seu i amb la col.laboració encara més intensa dels Germans de Sant Joan de Déu, pugui assolir noves fites en el servei que fa tan local com internacional.

IGNASI SALVAT, S.J.

PROFESSOR DE TEOLOGIA MORAL
FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
CONSILIARI DEL C.P.M.

Nova seu de l'Institut Borja de Bioètica a Esplugues "Edifici Docent Sant Joan de Déu"

Ètica aplicada

Estic content de poder fer la meua modesta aportació a aquest número monogràfic, en commemoració del 25è. aniversari de l'*Institut Borja de Bioètica*, encara que, potser sortint una mica del patró, he pensat de fer-la al voltant de la reflexió del concepte d'ètica des de la seva vessant més pragmàtica.

Ètica aplicada

No té sentit parlar avui, com es feia en temps passats, de la divisió entre ciència i tècnica, com tampoc en té la idea renaixentista del savi multidisciplinar, com Leonardo o Pico, ni tampoc la romàntica del científic genial i isolat que a un casalot perdut entre boscos o als ravals, amb una marmita i quatre estris artesanals era visitat pel númen de la intuïció, l'experimentava en la seva llar de foc i la comunicava a un selecte grup d'alumnes en una petita universitat.

Avui, la recerca científica es fa en íntima connexió amb la tècnica, en centres ben dotats, en equip, i es comunica mitjançant publicacions en revistes especialitzades i acreditades.

Avui, la recerca científica es fa en íntima connexió amb la tècnica, en centres ben dotats, en equip, i es comunica mitjançant publicacions en revistes especialitzades i acreditades o en congressos també especialitzats. És evident l'existència del geni, és insubstituïble la intuïció personal i el valor quasi

heròic del científic. És impossible, crec, el geni multidisciplinar, i impensable l'heroi romàntic aïllat.

En el terreny de l'ètica, també s'ha difuminat bastant la distinció departamental entre ètica general i ètica aplicada. La reflexió ètica actual, en resposta a un evident interès social, es fa, generalment, davant els grans reptes que li presenten a la societat els descobriments científics i tècnics, la imparabile globalització econòmica que alguns corrents ben actuals voldrien regida només per les lleis del mercat, l'ús i abús de l'energia i la seva repercussió sobre l'equilibri ecològic, els ràpids i profunds canvis polítics que posen en evidència la feblesa dels sistemes basats en el concepte d'estat-nació, els nous sistemes de comunicació i tants d'altres capítols, entre els quals, i no els menys importants, el vertiginosos avenços en la biologia i la medicina que susciten greus apel·lacions a la responsabilitat de científics, juristes, economistes, filòsofs, teòlegs i governants.

Aquesta problemàtica tan important i omnipresent, no es pot resoldre, ni tan sols plantejar correctament, acudint a principis ètics generals que poques respostes rellevants poden donar-nos. Què significa, per exemple, dir que l'economia cal que estigui al servei de les persones i de la societat? Quines conseqüències es deriven de l'afirmació genèrica de que cal que la Medicina respecti l'autonomia del malalt o que els progressos en les ciències biomè-

diques estiguin al servei de la vida humana?

Penso que tot discurs ètic que es vulgui seriós, cal que es faci des de l'interior del discurs científic afectat.

Penso que tot discurs ètic que es vulgui seriós, cal que es faci des de l'interior del discurs científic afectat. I segurament que sempre ha estat així. El gran discurs ètic de Plató i d'Aristòtil així es genera. Des d'una concepció del "*animal rationale*" com a membre de la "*polis*" s'interroguen els pares del pensament ètic occidental sobre les virtuts bàsiques del ciutadà i conceben l'ètica com una reflexió racional —d'una racionalitat que es definirà guiada per "la intel·ligència que desitja o el desig intel·ligent"— sobre el paper i la conducta de l'home a la "*polis*", l'únic lloc en el qual l'animal racional esdevé realment persona. D'aquí, doncs, llur afirmació de que la Política és la ciència suprema, la que reflexiona sobre la convivència política, només en la qual l'home realitzaria plenament la seva naturalesa.

Cal doncs, atents a aquest paradigma, pensar l'ètica aplicada des de dintre de la ciència o tècnica corresponent, que no vol dir subordinació d'una reflexió a l'altra, ambdues prou diferents entre si, ni caure en qualsevulla mena de "*fact value*" creient que tot el que es pot fer tècnicament ja és per això mateix correcte moralment, sinó tematitzar rigorosament l'ob-

jecte d'estudi i determinar quin és el camí més segur per a introduir la dimensió reflexiva pròpia de l'ètica.

■

Cal doncs pensar l'ètica aplicada des de dintre de la ciència o tècnica corresponent, que no vol dir subordinació d'una reflexió a l'altra, ambdues prou diferents entre si, ni tampoc creure que tot el que es pot fer tècnicament ja és per això mateix correcte moralment.

■

Considerem-ho en l'àmbit de la Bioètica. Si les ciències biomèdiques les podem definir com les ciències de la vida des del seu origen, en la seva conservació i prevenció i guariment de les seves alteracions, la qüestió òbvia de caire ètic versarà sobre els procediments que cal seguir i que siguin moralment correctes en casos concrets. Del que acabem d'esmentar, se segueix que caldrà decidir-se respecte del procés o processos que millor garanteixin la protecció mèdica de la vida personal i col·lectiva des dels seus orígens i la millor qualitat en la seva conservació. Entrem, doncs en espais cada vegada més ben delimitats:

■ En l'aspecte individual: l'orientació bàsica consistirà en l'alliberament de la persona de les servituds provinents de la naturalesa: accidents, infeccions, teratologies, envelliment, etc.

■ En l'aspecte social: atenent que la persona viu en societat, caldrà també considerar les servituds que des d'aquesta la poden afectar en la qualitat mèdica de la seva vida i salut, com serien discriminacions d'origen de gènere, racial o cultural: per creences, reli-

gió o tradicions culturals... Per tant, caldrà també en les decisions biomèdiques, que inclouen l'aspecte d'assignació de recursos, respecte de drets, que integrin la justícia, tan commutativa com distributiva i que contribuïxin a la millora de les relacions interpersonals.

En l'àmbit de l'ètica cal no oblidar dos aspectes fonamentals de l'acció humana que mereix el qualificatiu de moral: l'extern, allò que l'acció aconsegueix, la modificació del món que en resulta, el "poiein" grec. Aquí rau l'aspecte de responsabilitat social expressat per la màxima universal cal fer el bé, cal evitar el mal i això, com ja hem dit, segons les característiques pròpies del domini on l'acció es realitza; i l'aspecte intern, el "prattein" la modificació que afecta la mateixa naturalesa de l'agent, allò que l'humanitza, que el fa esdevenir més allò que és d'origen, més persona. No oblidem que Aristòtil concebeix la naturalesa humana com quelcom que la persona assoleix en plenitud amb la seva acció corresponent a l'ideal d'aquesta naturalesa, que per a ell era la del ciutadà perfecte. Aquesta acció, així considerada, que "ad intra" pretén aquesta implementació, és moral perquè no busca ni el bé útil ni el plaer, sinó la perfecció humana. Evidentment, cada cultura, cada època, pot tenir un ideal diferent de la perfecció humana; penso, però, que mitjançant un diàleg intercultural podem assolir una idea mínimament compartible de què és l'home i de què és el bé propi de la humanitat, allò que a l'individu i a la societat els fa més humans, més lliures del propi egoisme i de les servituds de la naturalesa i més

justos i més lliures dels abusos socials.

■

Tota ètica aplicada que ignori o menystingui la complexitat del problema, les coordenades que el delimiten i la concreció que cal enfrontar, serà una navegació sense nord.

■

Ateses aquestes notes, ja es veu que qualsevol reflexió, actuació, assessorament o projecte formatiu en matèries ètiques d'una àrea determinada, cal que es faci en equip, amb especialistes seriosos i qualificats en les ciències afectades, en filosofia moral i en antropologia, en dret i economia i si es tracta d'un grup cristià, també en teologia. Tota ètica aplicada que ignori o menystingui la complexitat del problema, les coordenades que el delimiten i la concreció que cal enfrontar, serà una navegació sense nord, un dispendi d'energies i un desprestigi de la pretesa orientació moral, i una formació moral de tècnics en qualsevulla branca que ometi aquesta complexitat, essent immoral ella mateixa per irresponsable, no pot conduir més que a la banalitat i a l'error.

ARTUR JUNCOSA, S.J.

PROFESSOR D'ÈTICA
UNIVERSITAT RAMON LLULL
FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
VICEPRESIDENT DE L'IBB

✓ **III Jornadas Nacionales de Comités de Ética Asistencial «El adolescente y su autonomía: aspectos éticos, jurídicos y sociales»** organitzades per «Hospital Sant Joan de Déu» de Barcelona els dies 19 i 20 d'abril a l'Auditori de l'Edifici Docent Sant Joan de Déu (c/ Santa Rosa, 39-57 -Esplugues). Secretaria: Sra. Ana Sáez, Tel.: 93.253.21.30; Fax 93.280.41.79; E-mail: rjimenez@hsjdbcn.org

✓ **IX Jornadas Nacionales de Bioética “La ética del cuidar”**, organitzades per l'OHSJD-Provincia Bètica, pel 31 de maig i 1 de juny a Jerez de la Frontera. Secretaria: Hospital Juan Grande (Jerez de la Frontera), Tel: 956-35.73.00 Fax; 956-18.48.02 E-mail: agaldran@jerez.betica.sanjuandedios-oh.es

✓ **11ème Colloque de la CNCP “La Protection des Personnes se Prêtant à la Recherche Biomédicale à l’heure Européenne”**, organitzat per la Conférence Nationale des Comités Consultatifs de Protection des Personnes dans la Recherche Biomédicale, pels dies 31 de maig i 1 de juny a Paris. Secretaria: Madame Danièle Depret-Rius, CCPPRB Paris – Necker, 156 rue de Vaugirard – 75730 Paris cedex 15. Tel: 33.1. 40 61 56 53; Fax: 33.1. 40 61 55 88; E-mail: depret@necker.fr

✓ **5th Annual European Meeting “Advancing Healthcare through Clinical Research Professionalism”**, organitzat per l’“Association of Clinical Research Professionals” (ACRP), pels dies 6 i 7 de juny a Amsterdam (Holanda). Secretaria: Downtown Europe, Av. de la Chasse 198, B-1040 Brussels, Belgium. Tel: +32.2.732 35 20; Fax: +32.2.736 89 30; E-mail: secretariat@downtownneurope.be

✓ **V Congreso Nacional de la Asociación de Bioética Fundamental y Clínica**, organitzat per l'ABFyC del 6 al 8 de juny a Madrid. Secretaria: Viajes Guadatour, S.A.. Tel: (949) 21.77.86; Fax (949) 22.99.26; E-mail: guadatour@inicia.es

✓ **XIV International AIDS Conference “Knowledge and Commitment for Action”**, organitzada per la “International AIDS Society” i la Fundació Barcelona SIDA 2002 del 7 al 12 de juliol a Barcelona. Secretaria: c/Pomaret, 21 08017 Barcelona, Tel: 93.254.05.55; Fax 93.254.05.75; E-mail: aids2002@congreg.com

✓ **14th International Congress on Child Abuse & Neglect**, organitzada per “The International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN) del 7 al 10 de juliol a Denver (USA). Secretaria: MorSports & Events, P.O. Box 1000542, Denver, CO 80210 USA. E-mail: 2002@kempe.org

✓ **Intensive Workshop “Exploring ethics & Public Health”**, organitzat pel “Center of bioethics”, University of Minnesota i “The Hastings Center”, del 14 al 17 de juliol. Informació: Center for Bioethics, University of Minnesota, 410 Church St. SE, N504 Boynton, Minneapolis, MN 55455-0346. Tel: 612.624.9440; Fax: 612.624.9108; E-mail: bioethx@umn.edu

✓ **14th World Congress on Medical Law** organitzat per la «World Association for Medical Law» pels dies 11 al 15 d'agost a Maastricht (Holanda). Secretaria: Conference Agency Limburg P.O.Box 1402, 6201 BK Maastricht Tel: 31(0)43-3619192; E-mail: cal.conferenceagency@wxs.nl

bioètica & debat

AMB LA COL.LABORACIÓ DE

FUNDACION MAPFRE MEDICINA

La biblioteca de l'Institut també compleix 25 anys

Potser algú es pregunta què ens diria la biblioteca de l'Institut si pogués parlar, respecte aquests 25 anys d'història.

Doncs bé, escoltem-la: «Des del silenci ocupat avui per 12.000 volums, 20.000 articles o separates de revistes d'arreu del món i 250 revistes que em fan créixer continuament amb les seves aportacions periòdiques, puc dir-vos p.e. que l'organització i sistema de funcionament ha anat canviant al llarg d'aquests anys. Al principi era una còpia de la Biblioteca del «Kennedy Institute» (K.I.), tot i que el sistema de treball era ben diferent, doncs tenia un pressupost molt reduït i una infraestructura molt casolana. Una o dues persones ho feien tot, des del registre de llibres, a la impressió de fitxes, fins el seguiment de revistes i reclamacions quan no arribaven. També us puc dir que en una primera etapa es va poder respirar quan s'incorporaren a la biblioteca la Sra. Montserrat Roca, primer, després la Sra. Francesca Argimon i a la secretaria començaren a treballar-hi la Sra. Carme Balaguer i la Sra. Rosa Martínez. Recordo també que els primers llibres i articles que vaig tenir provenien de les aportacions que va fer el Dr. Francesc Abel quan va tornar dels Estats Units: un total d'un centenar de llibres i uns 300 articles, aquests darrers fotocopiats i seleccionats gràcies a l'ajut de la Sra. Doris Goldstein, bibliotecària en cap del K.I. Recordo amb quina alegria el Dr. Abel va dipositar als meus prestatges el primer volum de la «Bibliography of Bioethics», fruit de l'esforç del Dr. LeRoy Walters que des del començament del K.I. va buscar simplificar al màxim la tasca dels estudiosos de bioètica fent un Thesaurus que permetés lligar les paraules científiques amb el parlar dels estudiosos de la bioètica i establir les connexions més importants per fer una recerca al màxim extensiva. Avui n'hi ha ja 27 volums. Cert que amb aquest Thesaurus varen col·laborar-hi l'esmentada Sra. Doris Goldstein i les documentalistes Maureen Canich i Renke Johnson. Una altra cosa us voldria recordar, i és que els primers llibres que varen entrar a la biblioteca, obrien les perspectives més àmplies que hom es pot imaginar i que vindrien a ser la llavor de totes les seccions de la biblioteca. Més que parlar-ne us ensenyaré els títols que ja veureu, van des de la filosofia, als recursos limitats, a la població i a l'ecologia. Mirem-ne uns quants: «*Readings on Ethical and Social Issues in Biomedicine*» (Wertz. ed.); «*Politics, Medicine and Christian Ethics*» (Curran. ed.); «*Humanistic Perspectives in Medical Ethics*» (VV.AA.); «*The Patient as Person*» (Ramsey); «*The challenge of Life*» (VV.AA.); «*Man and Woman, Boy and Girl*» (Money); «*Sexual Politics*» (Kate Millet); «*Research and the Individual. Human Studies*» (Beecher); «*Experimentation with Human Beings*» (Katz); «*Fabricated Man*» (Ramsey); «*The Ethics of the Genetic Control*» (Fletcher); «*Health Hazards of the Human Environment*» (WHO); «*Law, liberty and morality*» (Hart). Tot això m'agradava pel clima de família que hi havia, tot i que a vegades volia protestar, doncs tot era en anglès, fins i tot els Diàleg de Plató i les Obres d'Aristòtil. La protesta, però, no anava gaire endavant per la meua connexió i veïnatge amb la Biblioteca del Centre Borja de Sant Cugat, especialitzada en Filosofia i Teologia amb 450.000 volums. Quins temps aquells!! Al cap de 10 anys aquells primers llibres, publicats en el primer lustre de la dècada dels 70, eren considerats històrics i del 90% de llibres en anglès de l'inici, vaig passar ràpidament a un 50% en anglès i un altre 50% en altres llengües, entre elles el català i el castellà. No vull pas deixar d'esmentar que una de les revistes més consultades en bioètica en aquests primeríssims anys va ser «*Theological Studies*» i en especial les «*Notes on Moral Theology*» del P. Richard McCormick, que va morir no fa pas gaire.

De sobte semblava que tothom es tornava boig. La paraula bioètica va entrar en tots els àmbits de la vida i els llibres i articles es multiplicaven més i més. Després de saber que a l'any 70 o 72 s'havia inventat aquest signe «@», vaig dir prou i vaig haver de lluitar per a que em donessin ordinadors que feien maravelles. Poc a poc totes aquelles dades anotades en fitxes i cartulines varen passar als ordinadors, en part gràcies a l'ajuda d'uns nois que en deien «objectors» que van fer avançar força el procés d'informatització de tot el fons bibliogràfic. Avui el fons documental és consultable «on line» des de la web de l'Institut. Fa uns mesos em vaig sorprendre un bon dia quan tot el meu contingut va ser posat en caixes i traslladat a una nova seu. Deixava «casa meua» durant aquests 25 anys per passar a un nou edifici amb molta claror però amb menys espai, menys arbres i menys silenci a l'entorn.

M'agradaria tenir més visites, que em consultessin més en persona i no tant des de les màquines, ja que crec que es perd la gran riquesa que dona el contacte físic amb els llibres... què hi farem! Continuaré creixent i estant a disposició de tots aquells que vulguin.... deixeu-me, però, que ara celebri també aquest XXVè. Aniversari.